

Část obce:	Obora
Obec:	Obora
Název:	Kostel sv. Kateřiny
Okres:	Louny
Kraj:	Ústecký
Parcelní číslo:	7
Kat. území:	Obora u Loun
Číslo ÚSKP	43326/5-1110

Anotace

Obora leží 5 km severovýchodně od Loun v místě přítoku Smolnického potoka do řeky Ohře. Přirozený posun říčních meandrů ubral část původní rozlohy vsi, u níž prozatím nelze určit, jaká část z půdorysného členění náleží k lokaci na konci 13. století. Smolnický potok zástavbu rozdělil na dvě poloviny tvořící vcelku pravidelné obdélné bloky. V západním nároží jihozápadního z nich se nachází dnes samostatně stojící kostel sv. Kateřiny.

Kostel se skládá z obdélné lodi a k ní na východě připojeného užšího odsazeného polygonálního presbytáře, který je z osy lodi posunut jižním směrem. Po jižní straně presbytáře se nachází obdélný přístavek předsíně a po severní straně hranolová třípatrová věž se sakristií v přízemí.

Přestože je v Oboře k roku 1363 doložen vrcholně gotický kostel, který mohl vzniknout teoreticky již na počátku 90. let 13. století, stávající organismus stavby žádné intaktně dochované konstrukce z této doby neobsahuje. Nejstarší součástí stavby je tak prokazatelně pouze věž, která byla vystavěna za Novohradských z Kolovrat, patrně v souvislosti s pořízením nového zvonu nesoucího letopočet 1535. Není však vyloučeno, že se tak nemohlo stát již předtím, neboť architektonický aparát věže umožňuje i dřívější vznik. S dobou výstavby věže lze spojit i pořízení dochované křtitelnice. Věž je pozoruhodná zejména svým komunikačním schématem s točitým schodištěm v tloušťce zdi, které bylo původně přístupné ze sakristie. Schodištěm byla přístupná zvažovaná pavlač v sakristii a kazatelna a zároveň schodiště v tloušťce zdi vedoucí do druhého patra a obcházející trezorovou místnost v prvním patře.

Přestavba kostela zahrnující výstavbu nové lodi a presbytáře byla realizovaná na počátku 30. let 18. století. O dvacet let později byly realizovány oválné okenní otvory presbytáře a v první polovině 19. století přibyla jižní předsíň presbytáře. Po větší opravě kostela v 90. letech 19. století a zřízení schodiště na kůr již výraznější stavební úpravy nebyly realizovány a napříště je vystřídal běžné údržbové práce.

Popis¹

Jaroslav Skopec

Poloha a sídelní kontext Vojtěch Peksa	Obora leží 5 km severovýchodně od Loun v místě přítoku Smolnického potoka do řeky Ohře. Smolnický potok ves rozdělil na dvě poloviny tvořící vcelku pravidelné obdélné bloky. V západním nároží jihozápadního z nich se nachází dnes samostatně stojící kostel sv. Kateřiny. Z Obory a okolí, i přes její polohu v úrodném Poohří, známe pouze minimum archeologických nálezů středověkého stáří, což je v tomto případě bezpochyby dáno pouze stavem výzkumu. Samotná ves zaujala polohu při řece Ohři, která však výrazně ovlivnila její podobu. Přirozený posun říčních meandrů ubral část původní rozlohy vsi. Nelze tak určit, jaká část z půdorysného členění náleží k lokaci vsi na konci 13. století, zda první část na levém břehu Smolnického potoka s náznakem jedné řady domů a kostelem, či druhá na pravém se zbytkem původně nejspíše obdélné návsi.²
Charakteristika	Kostel se skládá z obdélné lodi a kní na východě připojeného užšího odsazeného polygonálního presbytáře, který je z osy lodi posunut jižním směrem. Po jižní straně presbytáře se nachází obdélný přístavek předsíně a po severní straně hranolová třípatrová věž se sakristií v přízemí.
Rozměry a materiál zděných konstrukcí	Lod' o půdorysných rozměrech 7,3 x 14,6 m má západní zeď šíře 1,2 m, severní a jižní v rozmezí 1–1,1 m. Presbytář široký 4,6 m a dlouhý 7,8 m má zdivo tloušťky v rozmezí od 1,1–1,3 m. Zdivo lodi a presbytáře je tvořené lomovým opukovým kamenem svazovaným v nárožích místy použitými pískovcovými kvádry. Přízemí věže s půdorysnými rozměry 3,5 x 3 m má zdivo tloušťky pohybující se v rozmezí 1,6–1,9 m, v následujících patrech již dosahuje nepravidelného čtvercového půdorysu o straně 3 m v prvním, 3,8 m ve druhém a 4,2 ve třetím patře, kde zdivo dosahuje konečné šíře 1,1 m. Líce obvodového zdiva věže jsou vyzděny z opukových kvádrů tvořících jednotlivé řady, které jsou přibližně ve spodní čtvrtině v nárožích armovány pískovcovými kvádry, výše kvádry opukovými.
Interiér	Lod' je přístupná od západu obdélným pískovcovým profilovaným portálem a osvětlována třemi páry obdélných okenních otvorů se segmentovými záklenky. Lod' uzavírá trémový strop s rovným omítaným pohledem, fabionem a štukovým zrcadlem. Přibližně západní čtvrtina lodi je vyhrazena dřevěné kruchtě, která je ve střední části půdorysně segmentově rozšířená a podepřena dvojicí sloupků. Na kruchtě vede v severozápadním koutu lodi umístěné točité schodiště, které je přístupné z exteriéru obdélným portálem s předsazeným schodištěm. Na úrovni kruchtě je v ose západní stěny otevřena mělká a široká obdélná nika se segmentovým záklenkem.

¹ Text kapitoly Popis a interpretace, včetně vybraného obrazového materiálu uvedeného v kartě byl publikován v Jaroslav SKOPEC A KOL., *Středověké venkovské kostely okresu Louny*, Ústí nad Labem 2022.

² J. PEŠTA, *Encyklopedie českých vesnic IV*, s. 178–179; Oldřich Pavel HANUŠ, *Vývoj osídlení osmi vsí, které tvořily bývalé panství Vršovice v okrese Lounském*, in: Hanuš – Jan Janek – O. Jelínek (edd.), *Lounsko*, Ročenka za rok 1946, Praha 1947, s. 20–24, 33–37.

Na východě je loď propojena s presbytářem půlkruhovým vítězným obloukem majícím na straně lodi prostě okosenou hranu. Presbytář zaklenula téměř půlkruhová valená klenba s jedním párem trojbokých styčných výsečí nad vysokými segmentovými oblouky lunet a trojboký závěr završila klášterní klenba s kápěmi prostoupenými trojbokými výsečemi s půlkruhovými čely. Prostor je osvětlován trojicí okenních otvorů. Jižní je shodný s lodí, zbylé dva jsou na výšku eliptické. Na jejich výškové úrovni je ve východní stěně otevřena půlválcová nika zaklenutá konchou se sochou sv. Kateřiny. Pod nikou a okenními otvory závěru jsou otevřeny niky, z nichž severní a jižní posloužily pro vestavbu zpovědnic. Pod jižním otvorem je pak otevřena široká obdélná nika sklenutá vysokým stlačeným obloukem, v níž je osazen obdélný portál vedoucí do předsíně. Po východní straně vstupu je umístěna opuková křtitelnice ve tvaru kalichu. Vrchní část je oktagonální, zdobená diamantováním, dvojicí kalichů a vinařským nožem. Střední část je čtverhranná, opatřená provazcem na podložce a spodní část je také čtverhranná, s okosenými rohy. Na protilehlé, severní straně je osazen obdélný portál do sakristie, nad nímž je otevřen široký obdélný okenní otvor.

Sakristie je zaklenuta vysoko nasazenou půlkruhovou valenou klenbou s jedním párem trojbokých styčných výsečí s půlkruhovými čely. Pod východní výsečí se nachází ve dvou výškových úrovních obdélné okenní otvory. Spodní otvor je rámován pálenými cihlami, horní je menšího formátu a opatřený obdélným pískovcovým ostěním z jednoho kusu kamene s širokou polodrážkou na vnější i vnitřní straně. Do ostění je vsazena mříž tvořená širokou vertikální nasekávanou pásovinou. V západní stěně je otevřeno segmentovou valenou klenbou sklenuté zalamované schodiště v tloušťce zdi směřující jihozápadně na kazatelnu umístěnou v lodi po severní straně vítězného oblouku.

První patro věže je přístupné po točitém schodišti v tloušťce západní zdi věže, které se navenek projevuje rizalitem mírně vystupujícím z tělesa věže. V místě obdélného pískovcového portálu vedoucího na schodiště je opukové zdivo rozšířeno a není již armováno. Od východu je schodiště ve dvou výškových úrovních osvětlováno drobnými kruhovými okenními otvory. Ostění spodního otvoru je na vnitřním líci opatřeno jednoduchým okosením a nepravidelnou nikou s dovnitř rozevřenými špaletami. Horní kruhový otvor má na celou tloušťku zdi přímé špalety a na vnějším líci je tvořen pískovcovým kvádrem, v němž jsou vysekány vrchní dvě třetiny otvoru, parapet je již tvořen lomovým opukovým kamenem. Otvor osvětluje nepravidelný obdélný prostor, v němž ústí točité schodiště a kde se na východě nachází vstup do prvního patra věže a na jihu navazuje schodiště v tloušťce zdi zpřístupňující druhé patro věže a krov nad presbytářem.

Obdélný vstup do prvního patra věže je rámován opukovým ostěním se zaoblenými horními kouty a jednoduše okosenou hranou, která vyrůstá z miskovitě projmutého čelně sklopeného trojúhelného náběžního štítu s čelní vodorovnou hranou. Ostění nese stopy po finálním opracování líců širokým dlátem. Druhé patro věže je tvořeno mírně nepravidelnou téměř čtvercovou prostorem zaklenutou půlkruhovou valenou klenbou, ve které je na východním

konci prolomen obdélný prostup pro žebříkové schodiště. Klenba je vyzděna z lomového opukového kamene, prostup je rámován pálenými cihlami. V severní stěně se nachází segmentem zaklenutá obdélná nika a na východ je otevřen drobný obdélný okenní otvor s ostěním majícím po celém obvodu široce okosenou vnější hranu a širokou polodrážku na vnitřním líci. Ostění je opět vytvořeno z jednoho opukového kvádrů, jehož vnější obvod byl přizpůsoben k přitažení omítky. Všechny stěny i klenba jsou opatřené hrubými omítkami.

Schodiště v tloušťce zdi je vedeno jižním směrem na obdélnou podestu umístěnou v jihozápadním nároží věže, kde se zalamuje východním směrem a ústí na obdélné podestě opatřené na jihu a severu vstupem. Jižní vstup zpřístupňuje podkroví nad presbytářem, severní vstup je opatřen obdélným opukovým portálem majícím na straně podesty okosenou hranu vyrůstající z čelně sklopeného trojúhelného náběžního štítu s vodorovnou čelní hranou. Plochostropé druhé patro věže je osvětlováno trojicí obdélných okenních otvorů s ostěním majícím okosenou hranu po celém obvodu. Ostění je tvořeno jedním kusem opukového kvádrů. Okenní niky mají do interiéru široce rozevřené špalety se segmentovými záklenky.

Třetí patro je na všech stranách otevřeno půlkruhovými zvukovými otvory s nikami, jejichž špalety jsou dovnitř široce rozevřené. Otvory rámuje opukové ostění se široce okosenou hranou a se spodní polovinou stojek vyzděnou z cihelných tvarovek. Niky otvorů mají do interiéru široce rozevřené špalety se segmentovými záklenky. Prostor vyplňuje trámová konstrukce vzpěradlové zvonové stolice.

Kostel kryje sedlová střecha, která je nad závěrem presbytáře zvalbená. Krov nad lodí je hambalkový s ležatými stolicemi v plných vazbách, z nichž prostřední dvojice je doplněna o věšadlové sloupky a vzpěry v horní etáži, které vynášejí středy vazných trámů přes podélný průvlak s přidanými podélnými vzpěrami a rozpěrou mezi věšadlovými sloupky. Západní plná vazba je vezděna do štítu. V presbytáři je krov hambalkový s dvojicí podélných stojatých stolic.

Exteriér

S výjimkou západního průčelí jsou fasády lodi a presbytáře hladce omítané, členěné lizénovými rámy a okenní otvory jsou rámované profilovanými šambránami s uchy. Průčelí jsou opatřena předsazeným soklem a ukončena profilovanou korunní římsou s plochým nečleněným vlysem na spodní straně. Pod západním otvorem jižního průčelí lodi je do fasády osazen kamenný kříž s hvězdami na třech ramenech a půlměsícem uprostřed. Západní vstupní průčelí lodi má sokl tvořený pískovcovými deskami a korunní římsou, která sem přechází z bočních průčelí, doplňuje architráv. Průčelí je navíc členěno širokým, dvakrát odstupňovaným středovým rizalitem a nad portál je umístěn prolomený trojúhelný fronton, do něhož je umístěna kartuš se znakem bádenských markrabat. Nad korunní římsou vystupuje obdélný štít s volutovými křídly a trojúhelným nástavcem s bohatě profilovanou římsou.

Průčelí věže jsou neomítaná ponechávající pohledové zdivo. Věž stojí na předsazeném soklu ukončeném pískovcovými kvádry s široce zkosenou horní stranou. Pískovcové jsou i dvě kordónové římsy mezi prvním až třetím patrem, které mají pultovou stříšku profilovanou na spodní straně zkosením a výžlabkem. Korunní římsa profilovaná na spodní straně výžlabkem je skládaná

z opukových dílů, na něž je položena dřevěná profilovaná římsa. Nad východním zvukovým otvorem je do stěny zazděna opuková obdélná deska s odsekaným reliéfem uprostřed středového vpadlého obdélného pole, které je na bocích doprovázeno geometrickým dekorem.

Stavební proměny kostela

Jaroslav Skopec, Martin Barus, Jaroslav Havrlant

Středověký kostel a jeho stavební proměny

První písemná zmínka o Oboře pochází z roku 1268, kdy ji společně s dalším zbožím směnil český král Přemysl Otakar II. s biskupem Janem z Dražic³ a od kdy ves náležela pražskému biskupství a později arcibiskupství. V roce 1290 či 1293 se biskup Tobiáš z Bechyně dohodl s lounským měšťanem Konrádem Eniklem na novém vysazení Obory a Veltěž německým purkrechtním právem, přičemž příslušné platy se měly odvádět do dvora v Počedělicích, kde měli pražští biskupové již delší dobu centrální statek.⁴ Je pravděpodobné, že při vyměňování Obory byla vyhrazena i parcela pro budoucí kostel, který je však prvně doložen až k roku 1363.⁵ Toho roku kněze ke kostelu prezentoval Sezema z Rožmitálu, který Oboru společně s Veltěžemi, Vtelnem a Počedělicemi získal do zástavy v roce 1347 od arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Minimálně do husitských válek byla Obora pražskými arcibiskupy postupně zastavována a teprve v roce 1474 dostal Mikuláš z Polenska povolení svobodně nakládat s původně církevním majetkem zahrnujícím vedle Obory také Počedělice, Veltěže, Vtelno a Vršovice, které získal již jeho děd Rydkář.⁶ Tím byl položen základ k budoucímu vršovickému panství.

Přestože je v Oboře doložen minimálně vrcholně gotický kostel, který však teoreticky mohl vzniknout již na počátku 90. let 13. století, stávající organismus stavby žádné konstrukce z této doby neobsahuje, respektive na základě povrchového průzkumu je nelze prokázat. Naopak je možné z fotodokumentace před poslední opravou fasád vysledovat, že veškerá náročná obvodového zdiva lodi a presbytáře jsou tvořena rozvolněnou strukturou kvádrového armování kombinující pískovcové kvádry, lomové opukové kameny a lokálně i pálené cihly. Zároveň je prokazatelné, že zdivo výrazněji předsazených lizénových rámců fasád je plně provázáno s obvodovým zdivem, s nímž tvoří kompaktní celek. Zdivo bez pravidelného nárožního armování či lizénových rámců viditelně přikládaných ke staršímu jádru neodpovídá situaci, jakou bychom očekávali v případě, že by obvodové zdivo náleželo středověkému předchůdci. Loď a presbytář tak tak jsou barokní novostavbou, která ze středověkého kostela využila pouze stavební materiál. Tomuto zjištění odpovídá i protáhlý půdorys lodi a výrazně klínový

³ RBM II, s. 241, č. 620; CDB V/2, s. 136, č. 565.

⁴ Eduard ŠEBESTA, (ed.), *Nově nalezený zlomek formuláře biskupa Tobiáše z Bechyně (1279–1296)*, Praha 1905, s. 23n, č. 1; Jan Bedřich NOVÁK (ed.), *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně (1279–1296)*, Praha 1903, s. 196n, č. 255.

⁵ LC I/2, s. 21.

⁶ Jan MAREŠ A KOLEKTIV, *Vršovice u Loun*, Vršovice 2018, s. 27; srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV*, s. 430, 432, 433; AČ IV, s. 541; RT I, s. 105.

půdorys presbytáře, který se u středověkých kostelů, alespoň v širším severočeském regionu, nevyskytuje.⁷

Nejstarší součástí stavby je prokazatelně pouze věž, která byla vystavěna patrně v pozdně gotickém období kolem roku 1500, či v první polovině 16. století.⁸ Věž totiž užívá pro tu dobu obvyklé portály s drobnějším jednoduchým okosením, které vyrůstá z charakteristických čelně sklopených trojúhelných náběžných štítků s vodorovnou čelní hranou. Příznačné jsou i půlkruhové zvukové otvory s široce okosenými hranami, se kterými se můžeme také setkat na věži kostela v Rané či Smolnici, kde jsou ostění bohatěji profilovaná. Typické je však zejména obvodové zdivo s líci vyzděnými z drobnějších opukových kvádrů vázaných v nárožích pravidelně opracovanými kvádry a horizontálně členěné římsami.⁹ Přesnou dobu výstavby věže se sice na základě provedeného dendrochronologického průzkumu nepodařilo stanovit, můžeme však důvodně předpokládat, že byla vystavěna pro potřeby osazení většího zvonu. Ten se ve věži dochoval dodnes a nese letopočet 1535,¹⁰ což je v souladu s výše uvedenými znaky, které nese i křtitelnice umístěná dnes v presbytáři.¹¹ Věž i křtitelnice tak byly patrně realizovány za Albrechta Novohradského z Kolovrat, který Oboru získal v roce 1474 od Mikuláše z Polenska.¹² Jako stavebník v úvahu připadá i Albrechtův syn Šťastný, který společně se svými syny Albertem, Petrem, Janem a Václavem roku 1531 postoupil Oborským louku u Počedělic, jejíž výnosy měly být použity pro potřeby obce a kostela.¹³ Jednalo se snad o reakci na žalobu z roku 1527, ve které poddaní z Obory a Veltěž obviňují bratry Jana, Šťastného a Purkarta z Kolovrat, že je utlačují nebývalými robotními povinnostmi, nemají kněze a v kostele je skladováno obilí a chovány ovce.¹⁴

Věž je pozoruhodná zejména svým komunikačním schématem s točitým schodištěm v tloušťce zdi, které se navenek projevuje mělkým rizalitem.¹⁵ Interiér schodiště totiž na jihovýchodě tvoří pravouhlý kout s přilehlou dvojicí dnes zazděných vstupů. Východní s obdélným portálem směřoval do sakristie na vyvýšené místo, které se nacházelo přibližně 2,3 m nad její podlahou, tedy v polovině výšky prostoru. Spíše než o předělení stropem lze uvažovat například o existenci pavlače¹⁶ s ramenem při západní a jižní stěně sakristie, kde mohl být otevřen otvor umožňující soukromé naslouchání, či pozorování bohoslužby,

⁷ Další informace k dataci a podobě středověkého kostela bude snad v budoucnu možné získat archeologickým výzkumem, který se dosud kostela ani jeho blízkého okolí nedotkl.

⁸ Za goticko-renesanční ji považuje J. PEŠTA, *Encyklopedie českých vesnic IV*, s. 178. Jako renesanční ji označuje B. MATĚJKA, *Soupis památek, sv. II*, s. 45 a Z. WIRTH, *Umělecké památky Čech*, s. 539.

⁹ Totožné zdivo využívá dále například věž kostela ve Vrbně nad Lesy, Břvanech, zvonová patra věží v Rané, Smolnici, Dobroměřicích, kostel ve Skupicích a zejména kostely sv. Petra a sv. Mikuláše v Lounech.

¹⁰ Přepis nápisu otiskl B. MATĚJKA, *Soupis památek, sv. II*, s. 46.

¹¹ Do 15. století ji klade B. MATĚJKA, *Soupis památek, sv. II*, s. 45–46 a Z. WIRTH, *Umělecké památky Čech*, s. 539. Jako pozdně gotickou ji označuje E. POCHE A KOL., *Umělecké památky Čech 2*, s. 518.

¹² J. MAREŠ A KOL., *Vršovice u Loun*, Vršovice 2018, s. 31.

¹³ Opis listiny v pamětní knize farní vydal František ŠTĚDRÝ, *Obora*, Lounské Hlasy 9/46, 1908. Ke Šťastnému z Kolovrat srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV*, s. 196, 432, 433.

¹⁴ F. ŠTĚDRÝ, *Obora*. Štědrý odkazuje na nevydaná registra komorního soudu F.F.II.Č.9.

¹⁵ Podobnou situaci nalézáme na Lounsku u věže z přelomu třetí a čtvrté čtvrtiny 15. století kostela ve Vrbně nad Lesy, kde je schodiště téměř celé umístěno do výrazně předstupujícího rizalitu.

¹⁶ Za upozornění děkuji doc. Ing. arch. Mileně Hauserové, CSc.

	která se odehrávala v presbytáři. Této přidružené funkci sakristie odpovídá i její nápadná výška, která takové předělení prostoru umožňovala. Druhý, jižní vstup z točitého schodiště, pro jehož snazší přístup byl přizpůsoben zalamovaný tvar schodišťového stupně, s největší pravděpodobností směřoval do krátké chodby v tloušťce zdi, která ústila na kazatelnu. Současný vchod z exteriéru na točité schodiště je až barokní úpravou a lze předpokládat, že původní přístup byl veden z interiéru sakristie v místě současného otvoru do chodbičky na kazatelnu. Tomu odpovídá výškový rozdíl mezi podlahou sakristie a současnou úrovní nástupu na schodiště, který činí 0,75 metru. Při průměrné výšce stupňů 19 cm by totiž bylo možné výškový rozdíl vyrovnat další čtveřicí stupňů, z nichž první by se v takovém případě ocitl přesně proti předpokládanému vstupu ze sakristie. Při barokní úpravě komunikačního schématu však došlo k realizaci vchodu na kazatelnu přímo z interiéru sakristie, čímž muselo dojít k odstranění oněch čtyř stupňů. Tím se však vstup z exteriéru dostal o tři čtvrtě metru výš a rozdíl tak musel být vyrovnán současným exteriérovým schodištěm.¹⁷ Točité schodiště je ukončeno na úrovni prvního patra věže a odtud na něj navazuje přímé dvouramenné schodiště do druhého patra, které je rovněž skryto v tloušťce zdi. Takovéto komunikace jsou typické pro románské stavitelství a objevují se v pozdějších dobách jen ojediněle ve specifických případech. V Oboře byla komunikace zvolena z důvodu obejití klenuté místnosti v prvním patře, která byla opatřena kamennou klenbou zaručující uzavřený nespalný prostor. Je tedy zřejmé, že se jednalo o prostor sloužící k uchování cenností, který byl navíc vybaven nikou určenou k sezení, neboť parapet byl opatřen prkenným obkladem. Ten byl zcela jistě původní součástí niky, neboť dochované konce prken jsou intaktně zavázány do zdiva. Ostění východního okenního otvoru bylo zároveň jako jediné ve věži společně s okenním otvorem sakristie opatřeno na vnitřním líci polodrážkou pro osazení výplně. Máme tak před sebou komfortněji zařízený trezor, mající nejbližší analogii v 17 kilometru vzdáleném kostele Nejsvětější Trojice v Srbči (okr. Rakovník), kde se rovněž nachází schodiště v tloušťce zdi obcházející trezorovou místnost.¹⁸ V neposlední řadě se při vnitřním líci ostění zvukových otvorů ojediněle dochovaly na úrovni parapetu a paty záklenku trámky s kruhovými otvory pro výplně osazené na točnice.
Stavební proměny kostela v novověku	V roce 1567 vystřídali Novohradské z Kolovrat páni z Vřesovic, jejichž některé statky společně s Oborou roku 1622 propadly královské komoře, v jejíž správě ves zůstala až do roku 1654. V tomto roce Oboru koupili Linhartové z Neuenburgu, kteří ji o šest let později prodali bádenským markrabatům.¹⁹ Za

¹⁷ Shodnou úpravu prodělala i starší vertikální komunikace ve Smolnici, kde se však jako důkaz o vstupu na schodiště ze sakristie dochoval v jejím interiéru hrotitý portál.

¹⁸ Ke kostelu blíže Eva VOLFOVÁ, *Kostel sv. Jakuba Většího v Srbči*, in: Dějiny staveb 2014, Plzeň 2014, s. 85–96. Autorka se přiklání k dataci věže až do doby kolem roku 1575, avšak dle architektonických prvků nelze vyloučit její výstavbu již pro zachovaný zvon z roku 1515.

¹⁹ Johann VESELÝ, *Geschichte der fürstlich Schwarzenberg'schen Domaine Lobositz inclusive der Güter Sulevic, Chinic, Boreč, Wopparn, Veselí, Wostray, Weiss-Aujezd, Velemín, Kuttmirsch, Dubkovic, Roscholka, Šíma und Kamaik*, Prag 1894, s. 89–91; A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV*, s. 432.; František ŠTĚDRÝ, *Veltěže v okresu lounském*, Sborník historického kroužku 20, 1919, s. 6–7.

nich byla v roce 1666 založena kniha zádušních účtů, z níž vyplývá, že kostel byl v 60. letech 17. století již plně a relativně bohatě vybavený pro liturgický provoz. Do velké barokní přestavby byly na kostele převážně realizovány běžné udržovací práce a rozšiřován inventář. Mimo to se dovídáme o existenci tří zvonů, v roce 1700 je prvně uváděno zasvěcení kostela sv. Kateřině a mezi lety 1726 až 1727 byla ke kostelu přistavěna nová předsíň.²⁰ Přestavba kostela, která mu vtiskla současnou podobu, byla realizovaná na počátku 30. let 18. století a z dílčích údajů zádušních účtů lze vyčíst zejména to, že hlavní náklady na stavbu nesla vrchnost, která za tímto účelem v roce 1731 poskytla takřka 1500 zl.²¹ Stavba byla zřejmě dokončena v roce 1732, kdy jsou v účtech uvedeny výdaje na pokrytí střechy prejzy,²² přičemž toto datum – kdy byl kostel zřejmě znovu vysvěcen – pak zůstalo zachováno i v další písemné tradici farnosti.²³ Jak již bylo popsáno výše, byl při přestavbě zcela nově vystavěn presbytář a loď, na jejichž krov byly použity trámy vyrobené z jedlí kácených v sezóně 1730/31.²⁴ Ze staršího předchůdce byla ponechána pouze věž, která byla uzpůsobena novému provozu. Předně byl do sakristie v přízemí věže osazen nový barokní portál a v jejím interiéru byla odstraněna předpokládaná pavlač a vstup na ni z točitého schodiště byl zazděn. Prostor od východu osvětloval větší okenní otvor, který mohl teoreticky vzniknout zvětšením otvoru staršího. Upravena byla také vertikální komunikace, a to tak, že přístup na kazatelnu byl realizován přímo ze sakristie a točité schodiště zpřístupněné z exteriéru barokním portálem již vedlo pouze do vyšších pater věže. Předpokládat lze, že ze stejné doby pochází i úprava přístupu do trezorové místnosti v prvním patře, která spočívala v zazdění portálu z točitého schodiště a jeho nahrazení nově otevřeným prostupem v její klenbě. V roce 1737 byla v areálu kostela vystavěna márnice, kterou patrně můžeme ztotožnit se stavbou na čtvercovém půdoryse, která se na mapě stabilního katastru nacházela po severní straně presbytáře.²⁵ Z inventáře z roku 1745 se zase dovídáme, že kostel měl mít celkem pět oltářů, dva velké zvony na věži a jeden menší na věžičce, kterou můžeme pokládat za nedochovaný sanktusník.²⁶ Dílčí úprava presbytáře byla realizována v roce 1751, kdy byly otevřeny jeho oválné okenní otvory, patrně se však jednalo o úpravu staršího tvaru.²⁷ Ani za Schwarzenbergů, kteří Oboru získali v roce 1783,²⁸ nebyly na kostele realizovány žádné velké stavební akce a až do konce 19. století probíhaly pouze udržovací práce menšího či většího rozsahu. Výjimkou je pouze realizace jižního bočního vchodu do presbytáře, který byl opatřen současnou předsíní. Předsíň je sice výslovně zmíněna až v roce 1875, nicméně již v roce 1843 je tato

²⁰ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Vršovice, starý archiv, III K alfa Nro 4/1 – kostelní účty Obora 1666–1722.

SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Vršovice, starý archiv, III K alfa Nro 4/2 – kostelní účty Obora 1723–1791.

²¹ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Vršovice, starý archiv, III K alfa Nro 4/2 – kostelní účty Obora 1723–1791.

²² Tamtéž.

²³ Konkrétně dokonce tvrdí, že kostel byl v roce 1732 vystavěn; ABL, Archivy far I, Obora – inventáře 1825, 1842, 1875 a 1882.

²⁴ Veškeré uvedené dendrochronologické datování a odběr vzorků provedl v roce 2018 Ing. Tomáš Kyncl.

²⁵ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Vršovice, starý archiv, III K alfa Nro 4/2 – kostelní účty Obora 1723–1791.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Johann VESELÝ, *Geschichte der fürstlich Schwarzenberg'schen Domaine Lobositz*, s. 20, 33–34.

přístavba zachycena na mapě stabilního katastru a o rok dříve je v inventáři zaznamenán jižní boční vstup do kostela. K výstavbě předsíně však mohlo dojít ještě o něco dříve, neboť v roce 1825 je kostel mimo jiné popisován s dvojicí vstupů.²⁹ Široká nika se stlačeným obloukem, do které je vstup prolomen, by odpovídala známým příkladům přízemních oratoří. V tomto případě se však jednalo pouze o širokou niku, jak to dokládá průběh exteriérového soklu a kompaktní zdivo patrné na fotodokumentaci před poslední opravou fasád. V roce 1894 byla realizována poslední velká oprava kostela, která však kostelními účty není blíže konkretizována.³⁰ Na základě povrchového a dendrochronologického průzkumu lze rozpoznat realizaci či razantní opravu krovu nad presbytářem, na jehož trámy bylo použito borové dřevo kácené v sezóně 1892/93. V rámci této úpravy byla zřejmě odstraněn sanktusník doložený v roce 1745. Roku 1894 byly pořízeny nové varhany, k nimž bylo patrně až nyní zřízeno současné točité schodiště se vstupem z exteriéru. Tím byla významná stavební aktivita na kostele ukončena a napříště ji vystřídaly běžné údržbové práce.

²⁹ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Vršovice, starý archiv, III K α Nro 4 – kostelní účty Obora 1792–1859.

³⁰ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Vršovice, nový archiv, III A K α Nro 4 – kostelní účty Obora 1811–1920.

Celkový pohled od severozápadu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Severní průčelí lodi v pohledu od severovýchodu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Západní průčelí věže v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Detail rizalitu se vstupem na schodiště věže v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Věž v pohledu od severu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Presbytář a věž v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Spodní dvojice přízemí věže západního průčelí v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Detail okenního otvoru 1. patra věže západního průčelí. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Detail okenního otvoru 2. patra věže západního průčelí. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Detail zvukového okna 3. patra věže západního průčelí. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Presbytář s jižním přístavkem v pohledu od jihovýchodu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Presbytář s jižním přístavkem v pohledu od jihozápadu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Lod' v pohledu od jihozápadu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Detail západního portálu lodi v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Interiér lodi v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Interiér lodi v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Interiér presbytáře v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Severní stěna presbytáře v pohledu od jihu se vstupem do sakristie. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Jižní stěna presbytáře v pohledu od severu se vstupem do jižní přístavby. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Detail křtelnice v pohledu od severozápadu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Detail křtitelnice v pohledu od západu s patrným symbolem háku, který byl znakem Sokolů z Mor. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Jižní stěna sakristie v pohledu od severu se vstupem z presbytáře, nad nímž se nachází výrazné odsazení stěny. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Východní stěna sakristie v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Západní stěna sakristie v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková, 2018.

Detail portálu vedoucího z točitého schodiště do bývalého 1. patra věže. Foto: Jaroslav Skopec, 2010.

Detail portálu vedoucího z točitého schodiště do 1. patra věže. Foto: Jaroslav Skopec, 2010.

Detail opravy stojky portálu do 1. patra věže. Foto: Jaroslav Skopec, 2010.

Detail kvádrů s letopočtem 1884 na vyústění točitého schodiště věže. Foto: Jaroslav Skopec, 2010.

Interiér 1. patra věže v pohledu od jihozápadu. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Detail niky severní stěny 1. patra věže v pohledu od jihu. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Interiér 1. patra věže v pohledu od jihozápadu. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Detail rubové strany portálu vedoucího z točitého schodiště do 1. patra věže. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Detail ostění východního okenního otvoru 1. patra věže. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Detail druhotného prvku zazděného do východní stojky niky jižní stěny. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Pohled od jihu na portál vstupu do 2. patra věže. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Interiér 2. patra věže v pohledu od severozápadu. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Interiér 2. patra věže v pohledu od jihozápadu. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Zvonová stolice ve 3. patře věže. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Detail zvonu z roku 1535. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Krov věže v pohledu z 3. patra věže. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Průhled krovem nad lodí od severozápadu. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

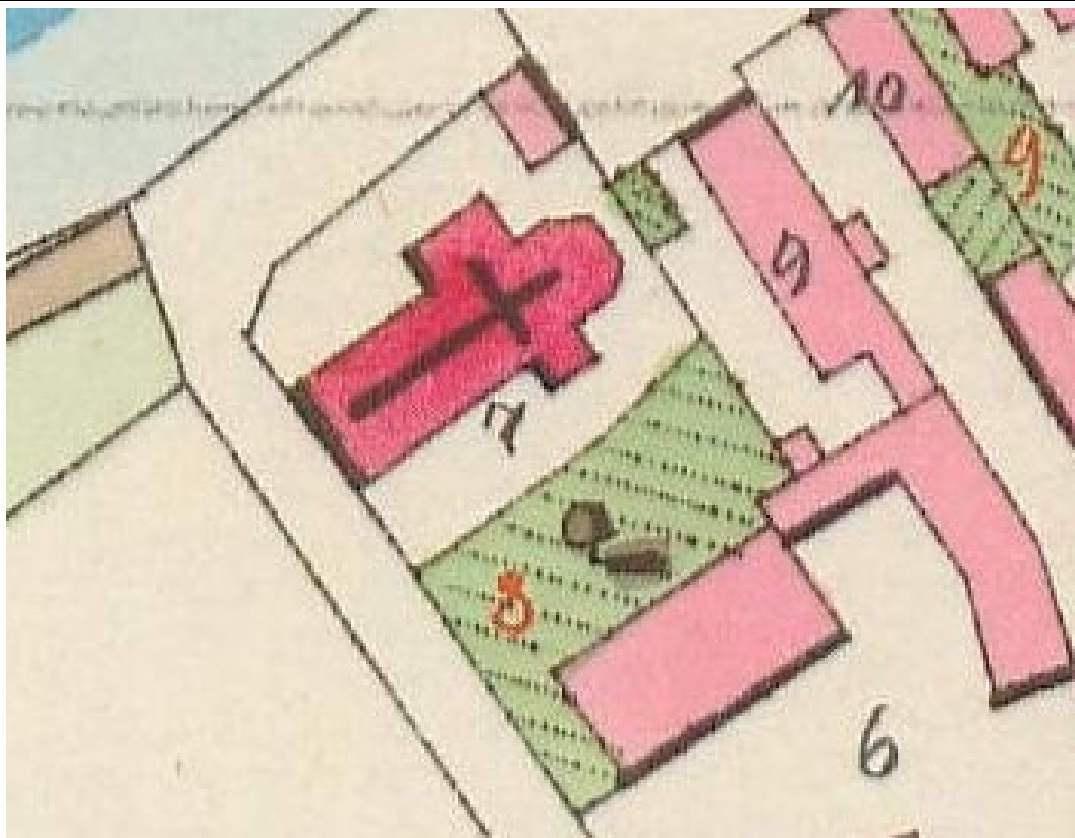
Pohled do krovu nad presbytářem od západu. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Detail rudkou psaného letopočtu 1731 na trámu krovu nad lodí. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

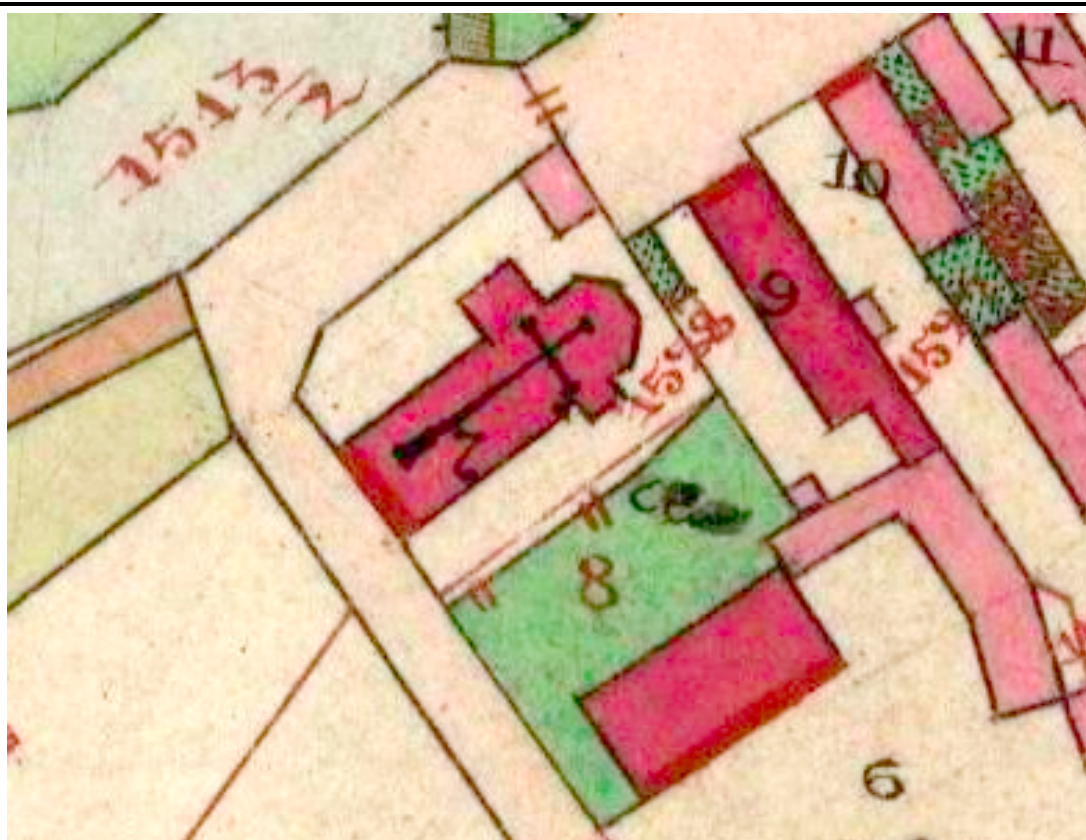
Obora na císařském otisku mapy stabilního katastru Čech z roku 1843.

Detail kostela na císařském otisku mapy stabilního katastru Čech z roku 1843.

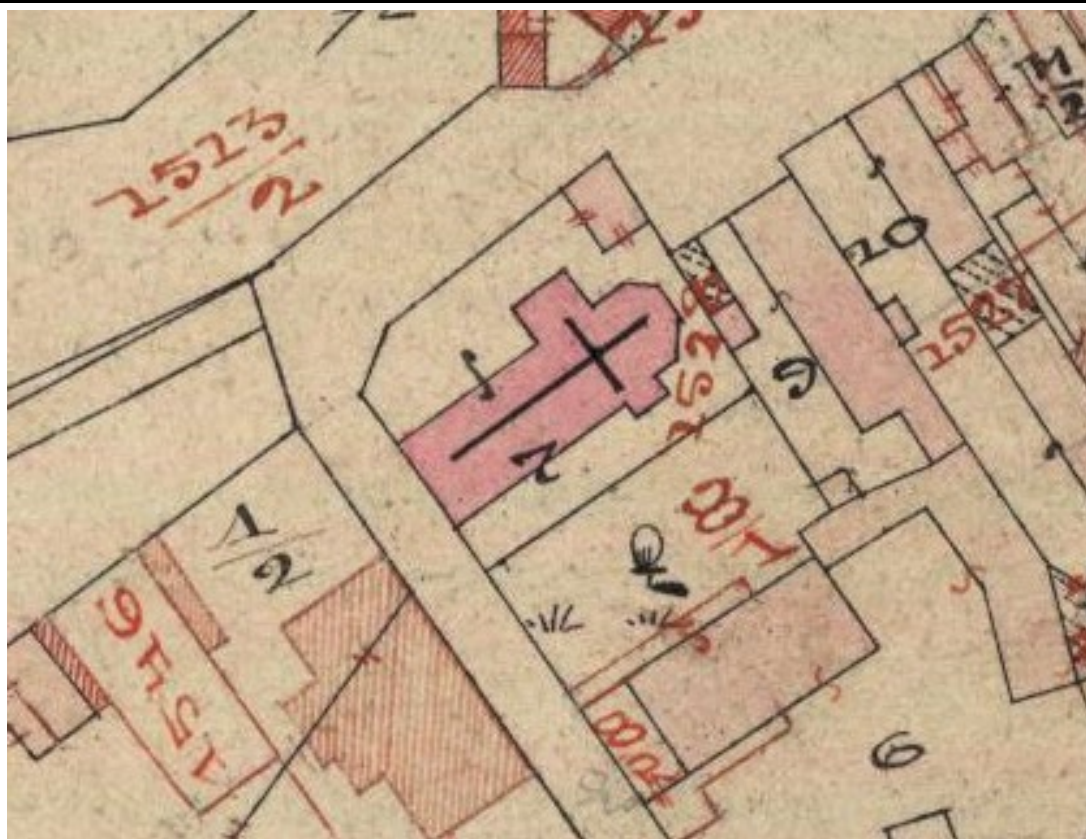
Obora na originální mapě stabilního katastru Čech z roku 1843.

Detail kostela na originální mapě stabilního katastru Čech z roku 1843.

Obora na katastrální mapě evidenční Čech z roku 1872.

Detail kostela na katastrální mapě evidenční Čech z roku 1872.

Loď v pohledu od severozápadu. Foto: 1963, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, sign. 8465.

Celkový pohled od severovýchodu. Foto: 1963, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, sign. 8466.

Detail kříže zazděného v jižním průčelí lodi. Foto: 1963, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, sign. 8464.

Křtitelnice. Foto: 1966, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, sign. 20671.

Celkový pohled od severovýchodu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, sign. 95528.

Loď v pohledu od severozápadu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, sign. 95530.

Západní portál lodi v pohledu od západu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, sign. 95531.

Vstup na točité schodiště věže v pohledu od severozápadu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, sign. 95532.

Západní průčelí lodi v pohledu od jihozápadu. Foto: Tomáš Brož, 2006.

Západní a jižní průčelí lodi v pohledu od jihozápadu. Foto: Tomáš Brož, 2006.

Jižní průčelí a severozápadní nároží lodi v pohledu od severozápadu. Foto: Tomáš Brož, 2006.

Severní průčelí lodi v pohledu od severu. Foto: Tomáš Brož, 2006.

Jižní předsíň presbytáře v pohledu od jihozápadu. Foto: Tomáš Brož, 2006.

Jižní předsíň presbytáře v pohledu od jihovýchodu. Foto: Tomáš Brož, 2006.

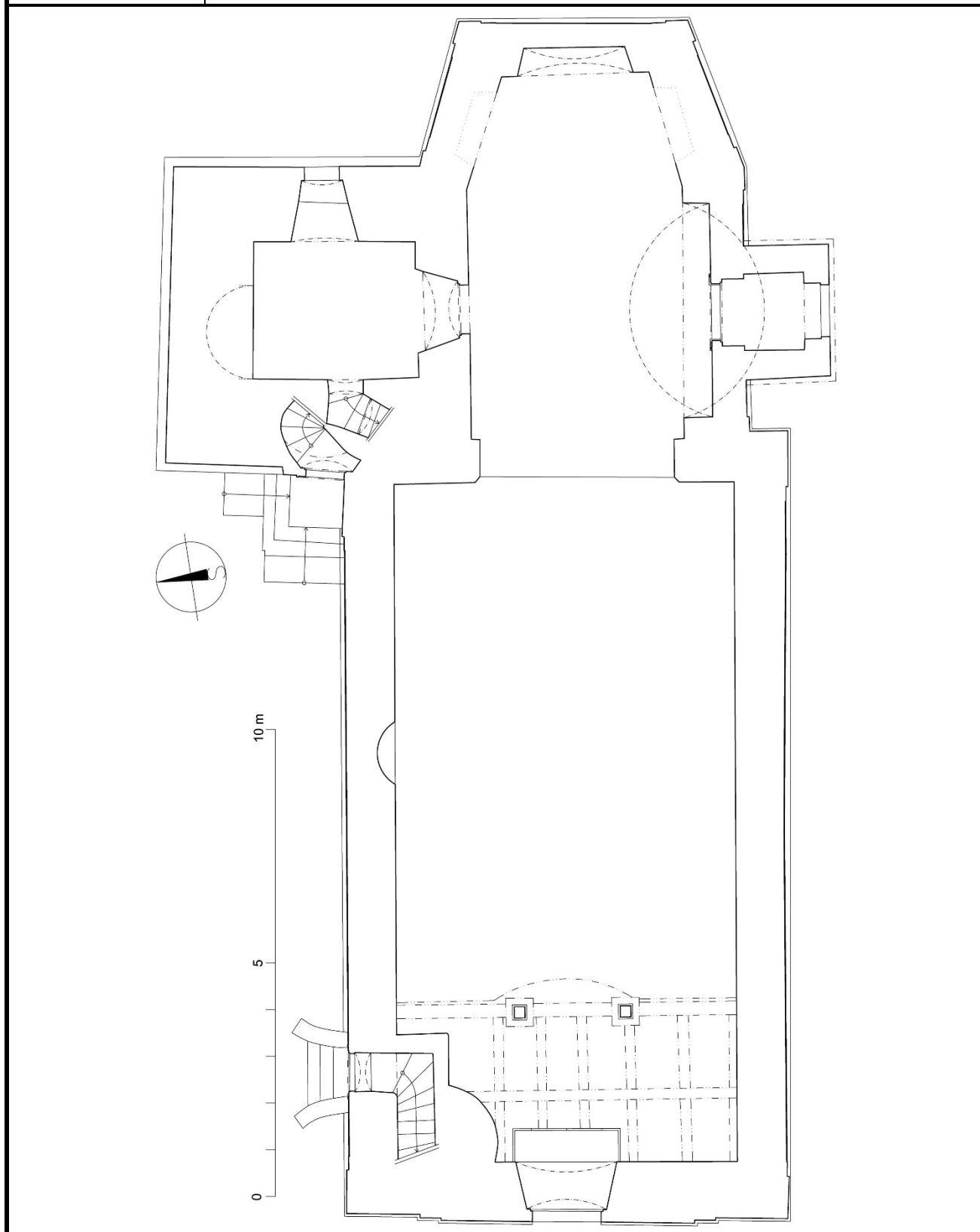

Jižní průčelí presbytáře v pohledu od jihu. Foto: Tomáš Brož, 2006.

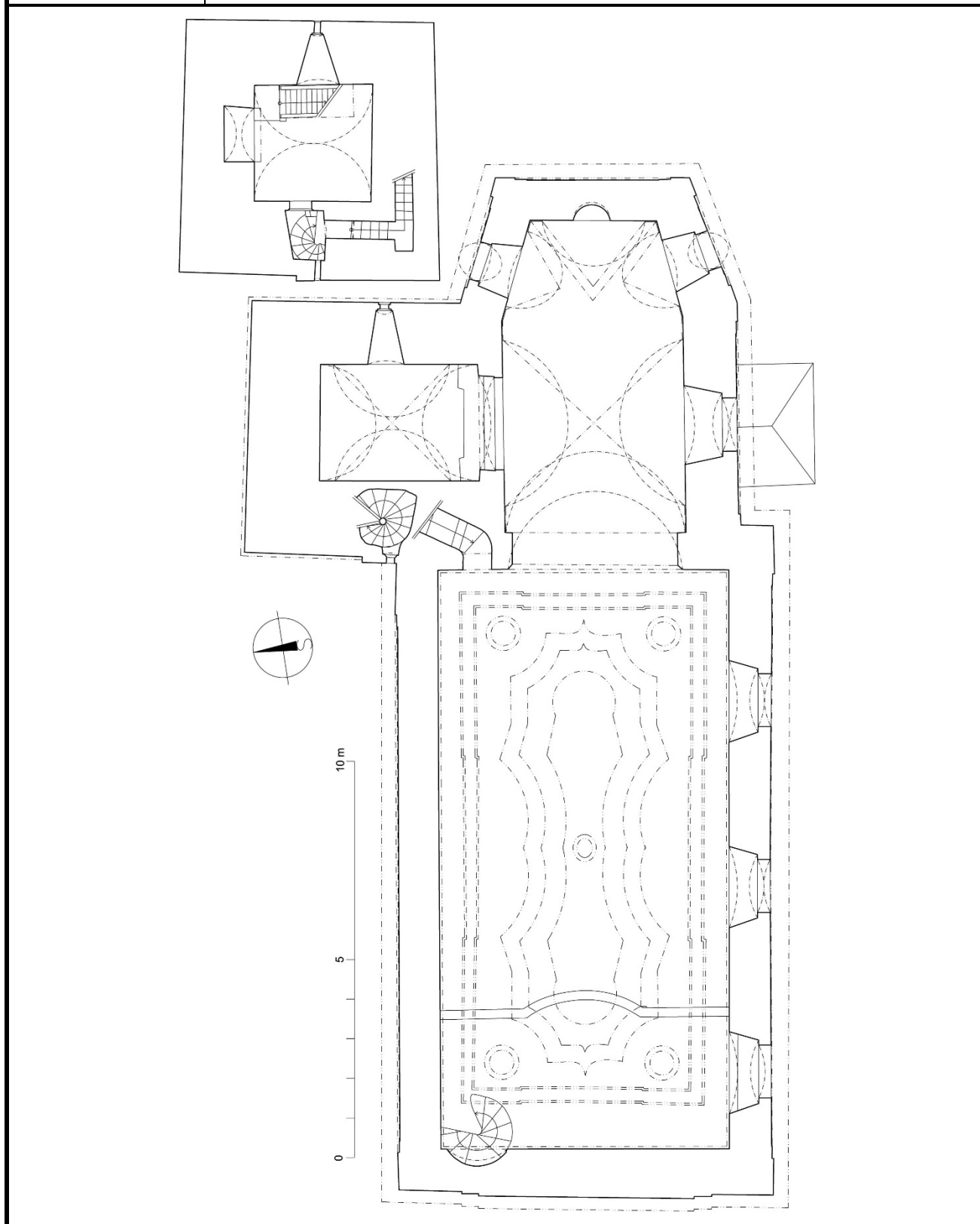

Závěr presbytáře v pohledu od severovýchodu. Foto: Tomáš Brož, 2006.

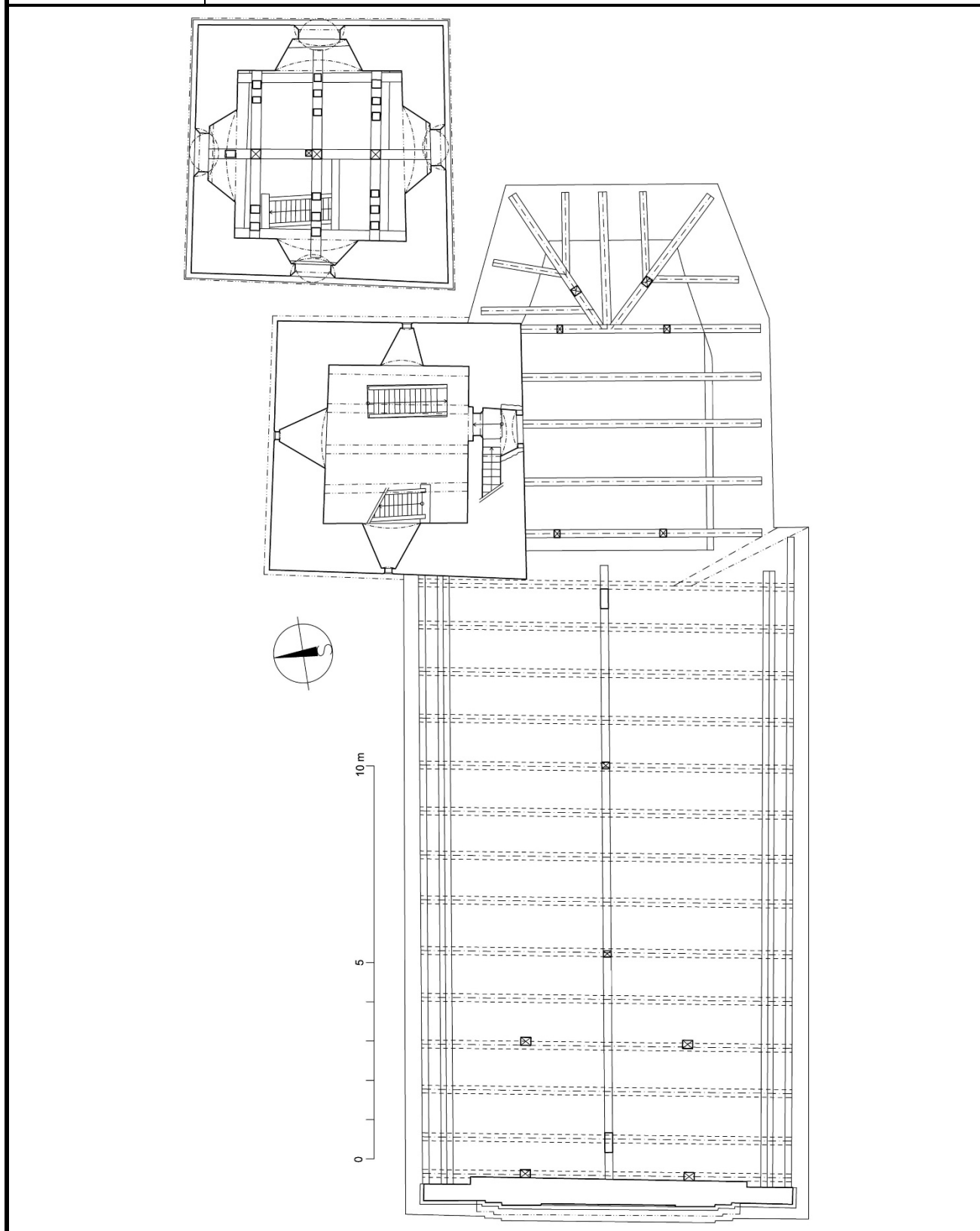
Autor zaměření:	J. Skopec, T. Brož, M. Nový, P. Hasil	Rok:	2010–2018
Kresba:	Tomáš Brož	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.		
Popis:	Půdorys na úrovni vstupu lodi.		

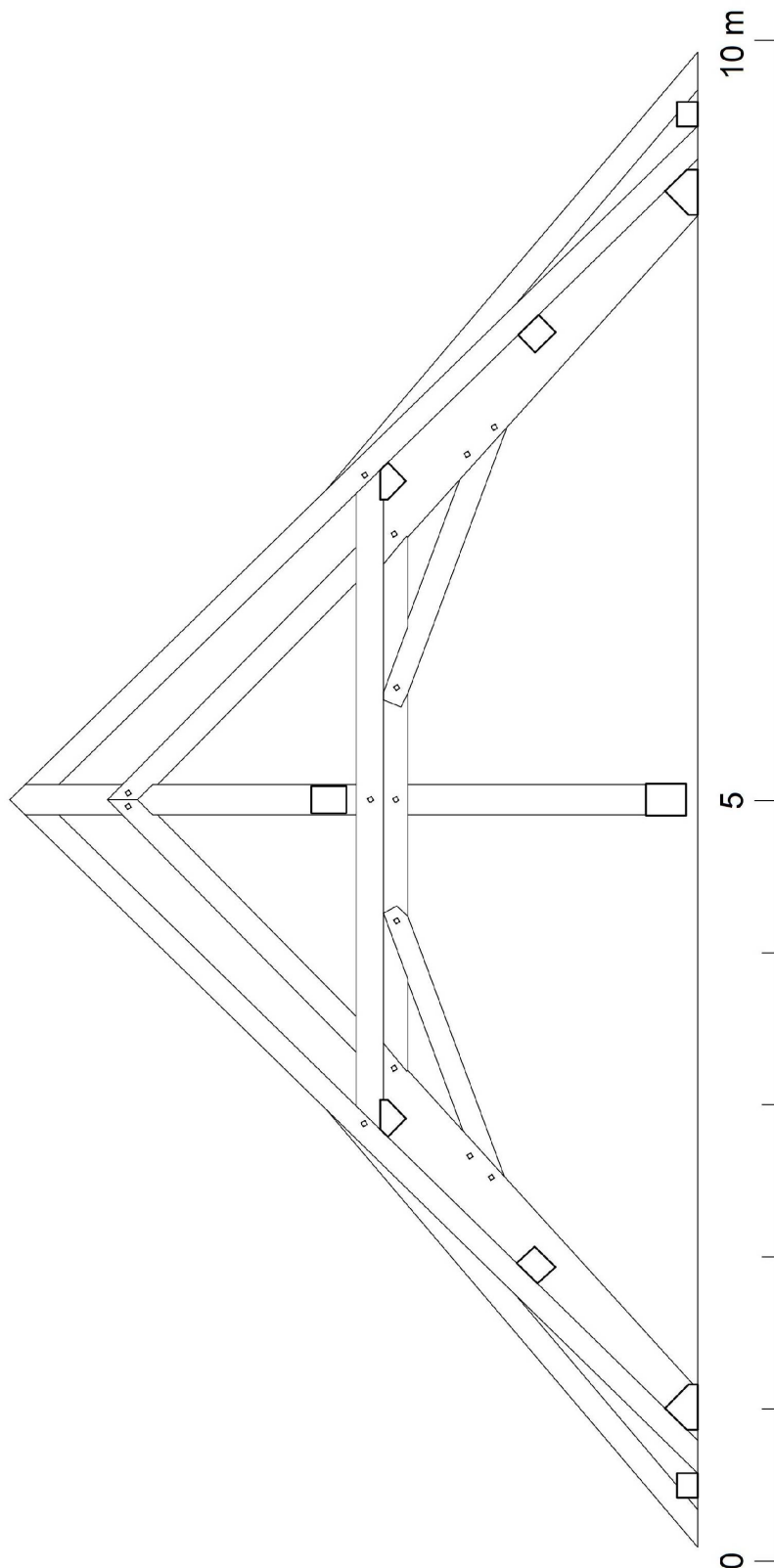
Autor zaměření:	J. Skopec, T. Brož, M. Nový, P. Hasil	Rok:	2010–2018
Kresba:	Tomáš Brož	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.		
Popis:	Půdorys na úrovni okenních otvorů lodi a presbytáře a prvního patra věže.		

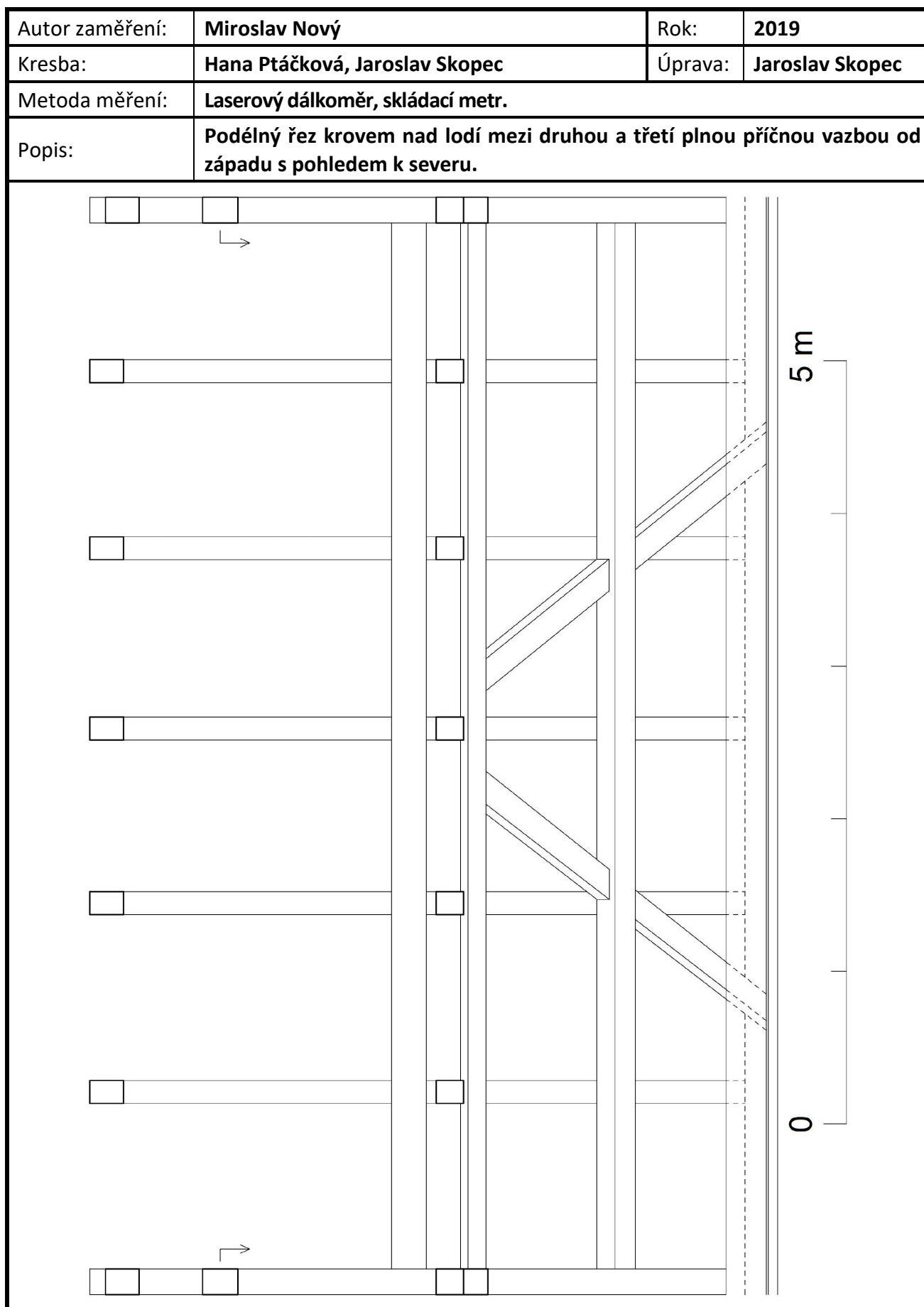

Autor zaměření:	J. Skopec, T. Brož, M. Nový, P. Hasil	Rok:	2010–2018
Kresba:	Tomáš Brož	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.		
Popis:	Půdorys na úrovni druhého patra věže a třetího patra věže.		

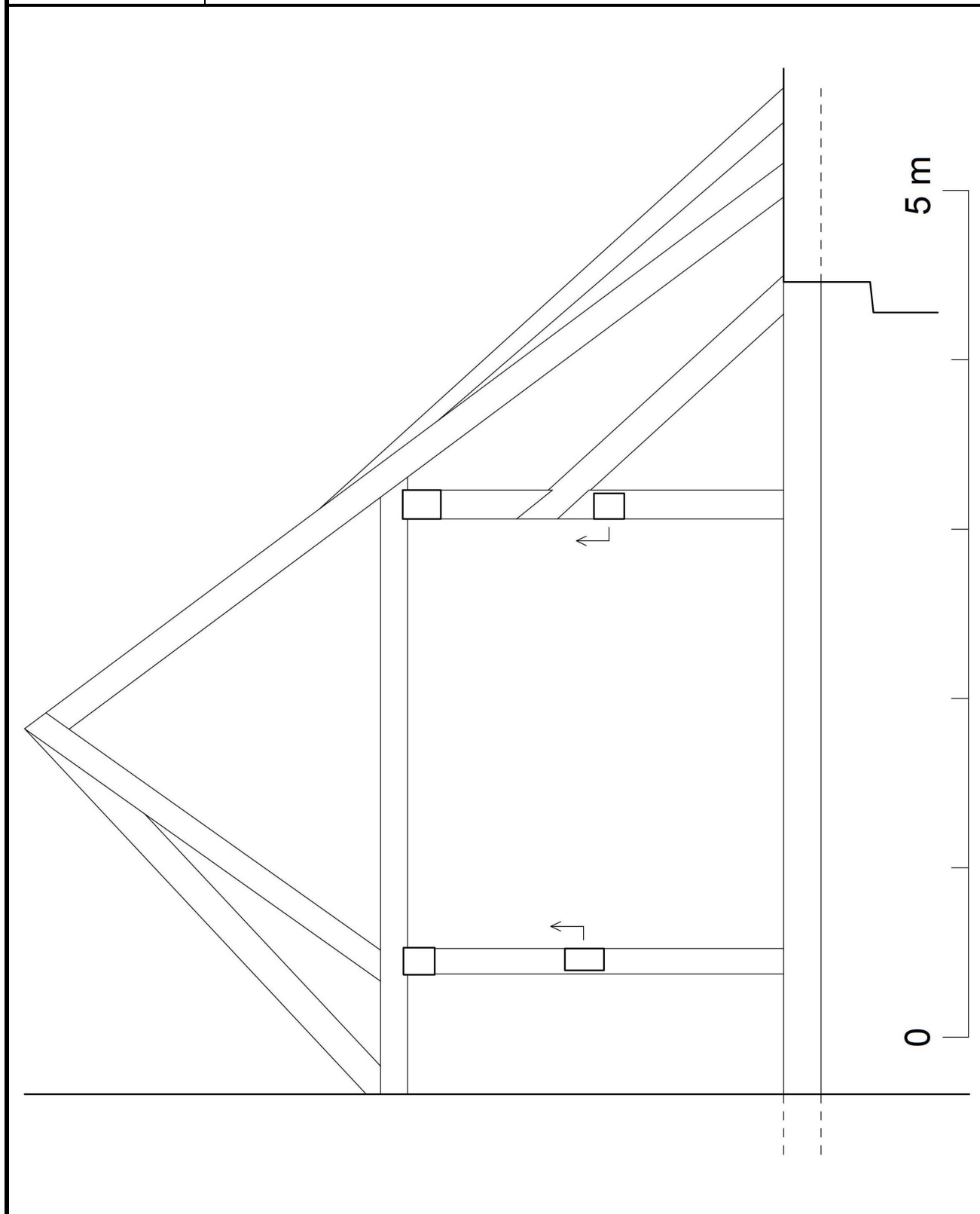

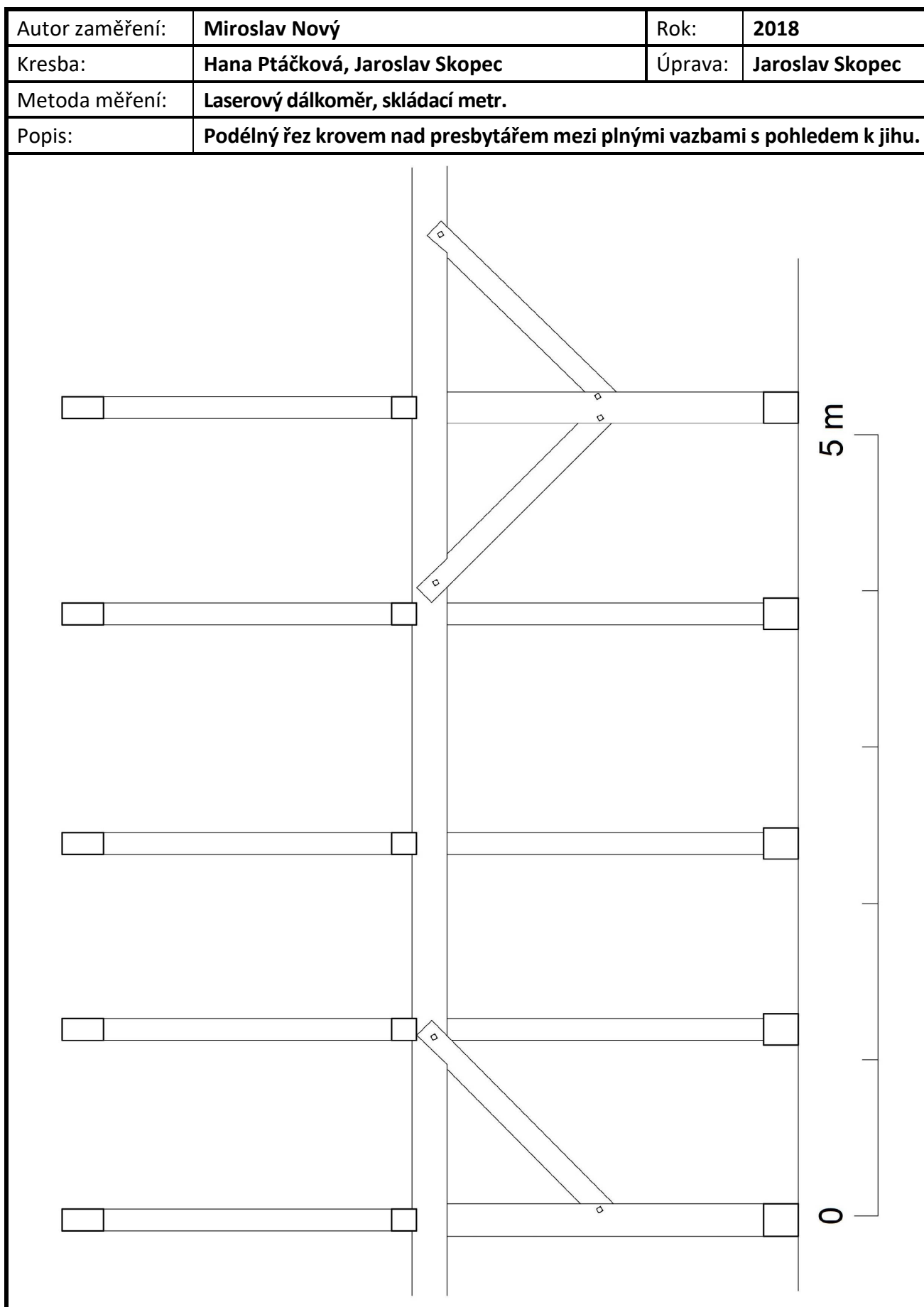
Autor zaměření:	Miroslav Nový	Rok:	2018
Kresba:	Hana Ptáčková, Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr.		
Popis:	Druhá plná příčná vazba krovu nad lodí od západu s pohledem k východu.		

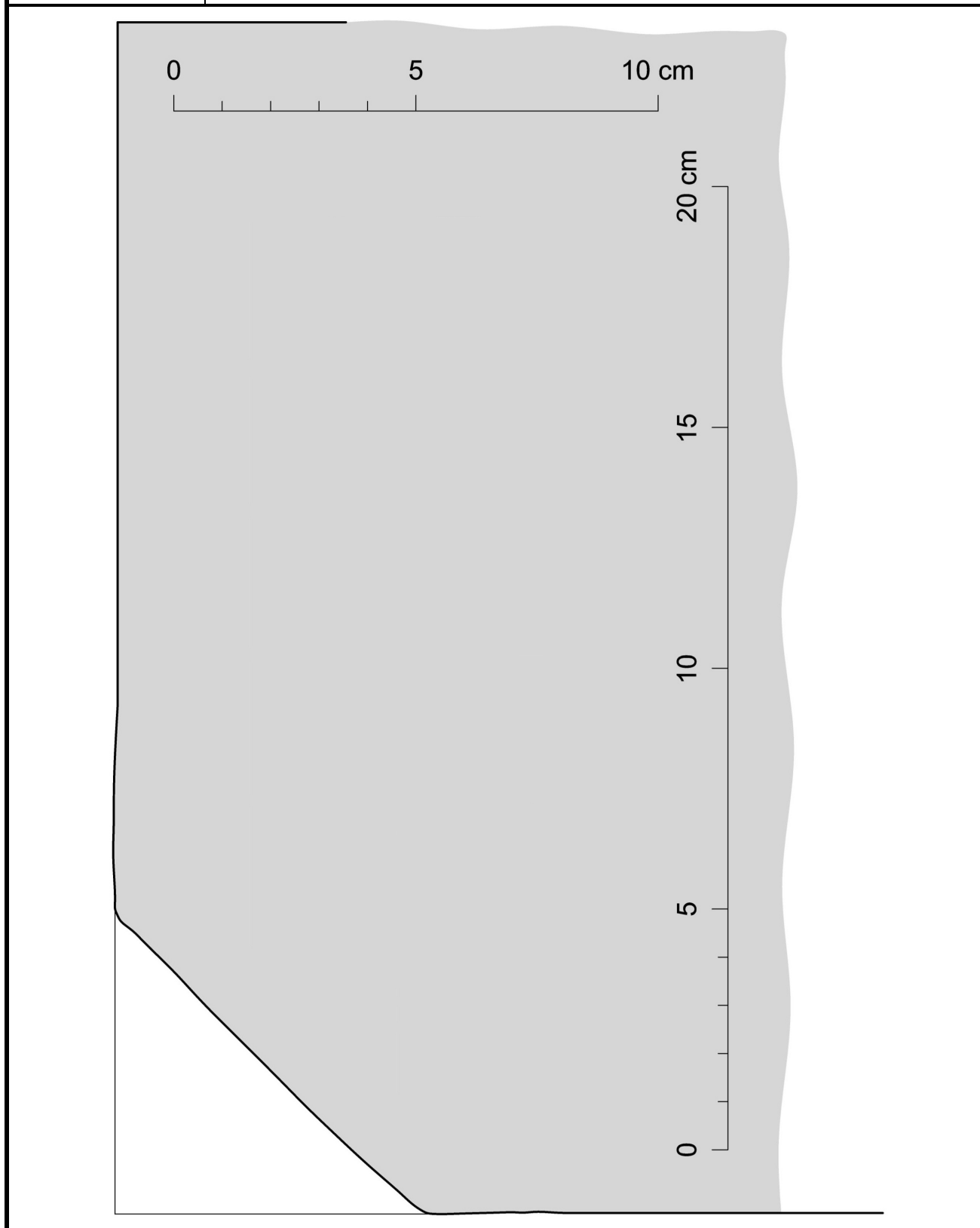

Autor zaměření:	Miroslav Nový	Rok:	2018
Kresba:	Hana Ptáčková, Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr.		
Popis:	První plná příčná vazba krovu nad presbytářem od západu s pohledem k jihu.		

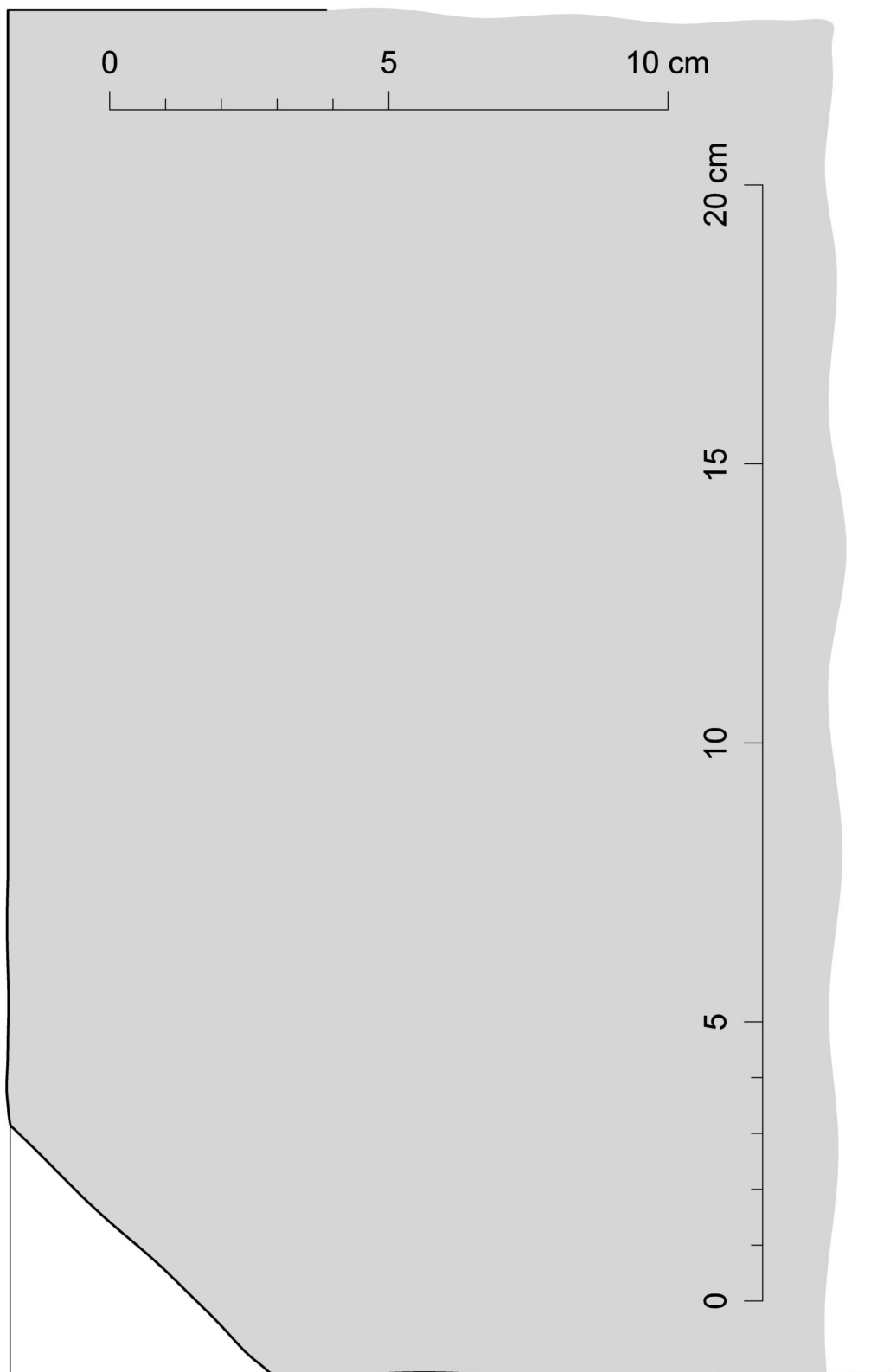

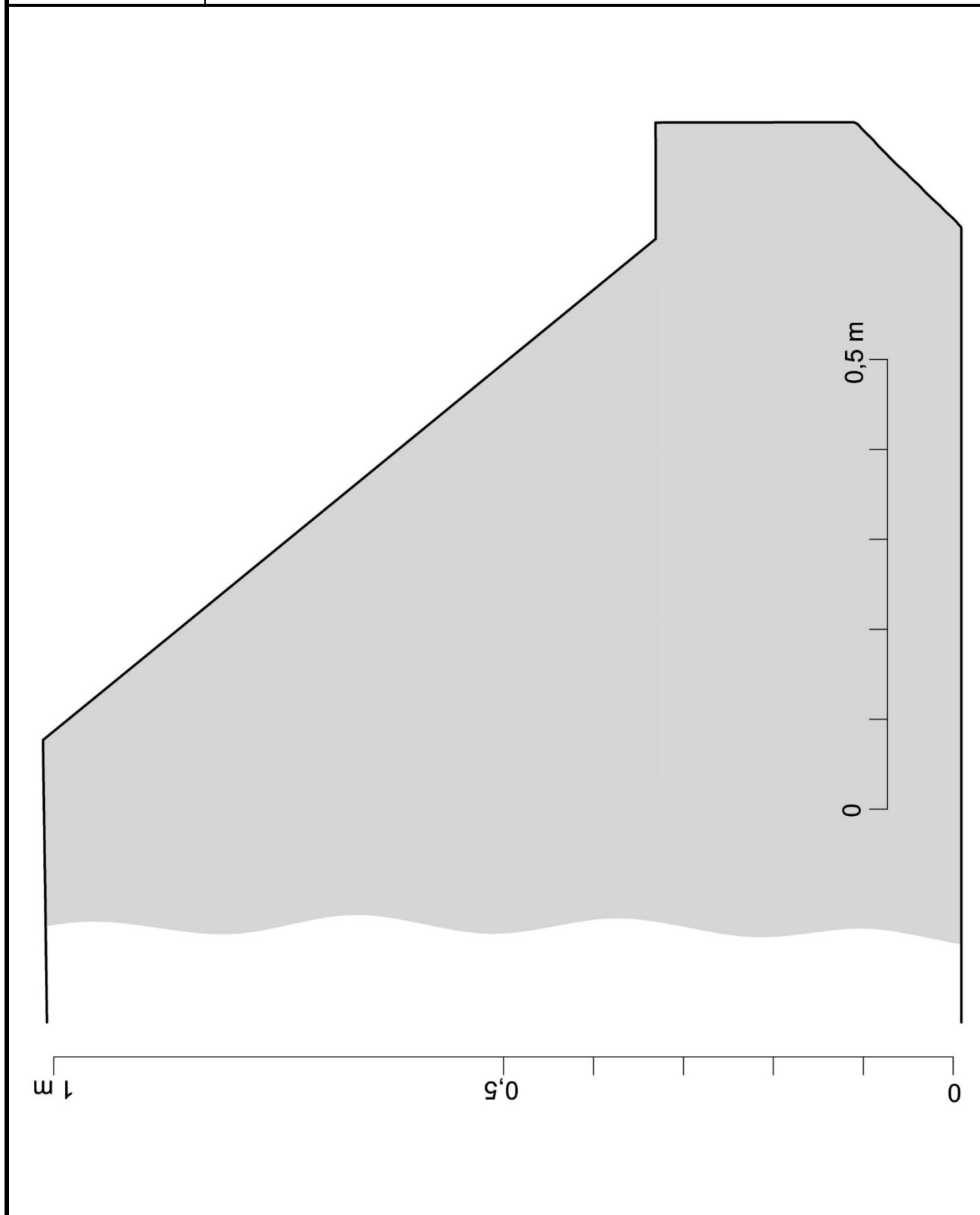
Autor zaměření:	Tomáš Brož	Rok:	2010
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil jižní stojky západního portálu prvního patra věže.		

Autor zaměření:	Tomáš Brož	Rok:	2010
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil východní stojky jižního portálu druhého patra věže.		

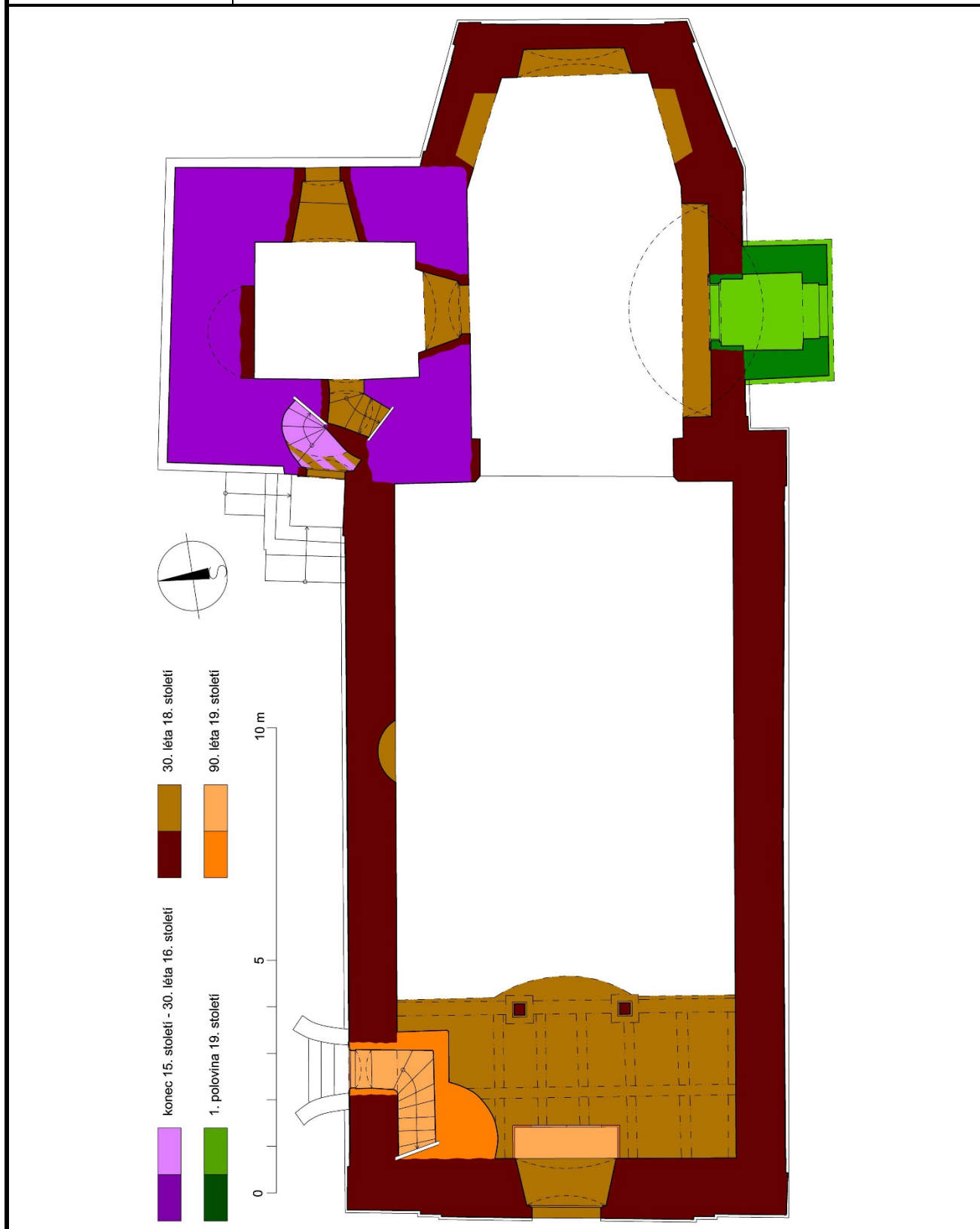
Autor zaměření:	Tomáš Brož	Rok:	2010
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil východní stojky severního zvukového otvoru zvonového patra věže.		

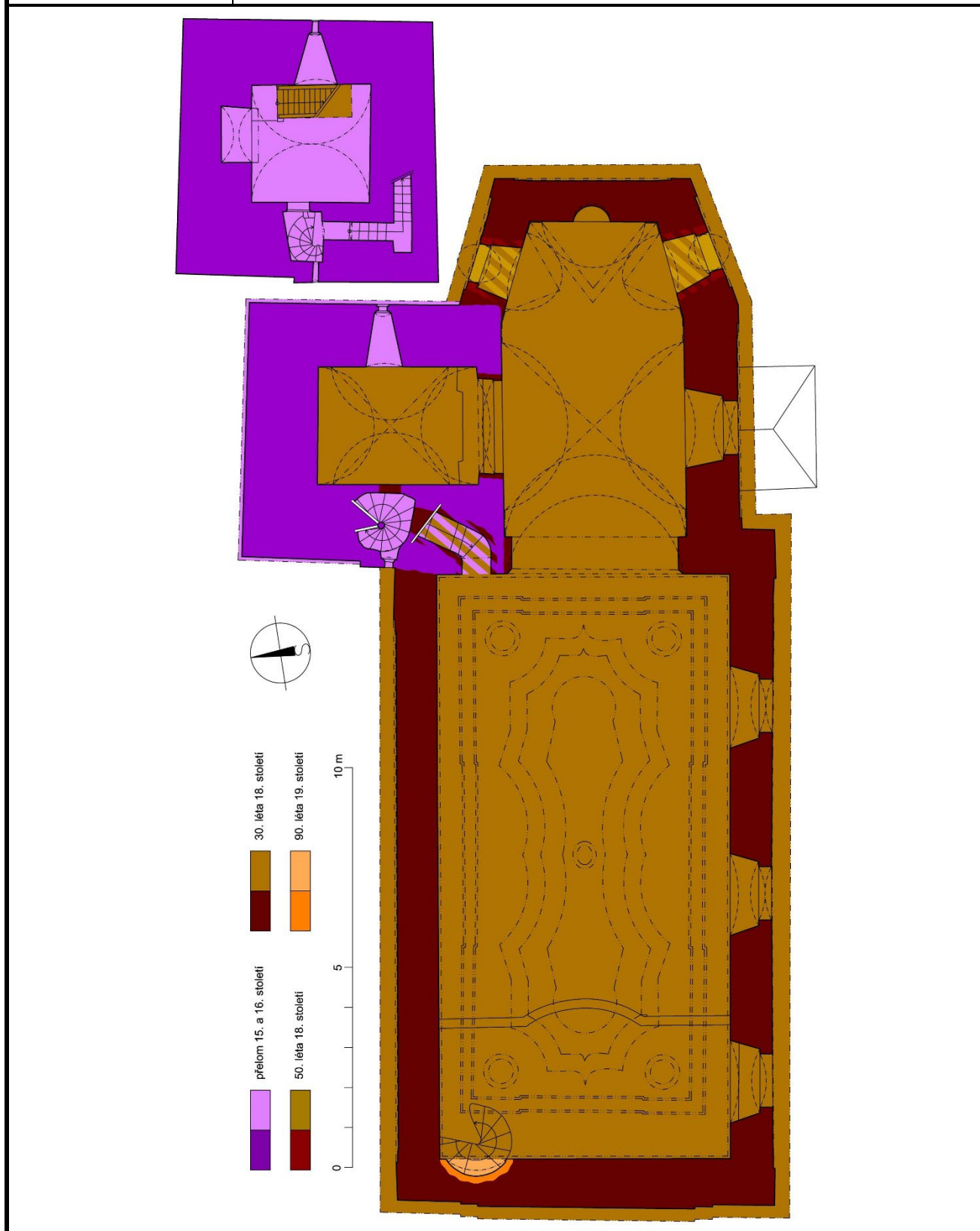
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2018
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Vícesnímková fotogrammetrie.		
Popis:	Fotoplán kříže druhotně osazeného na jižním průčelí lodi.		

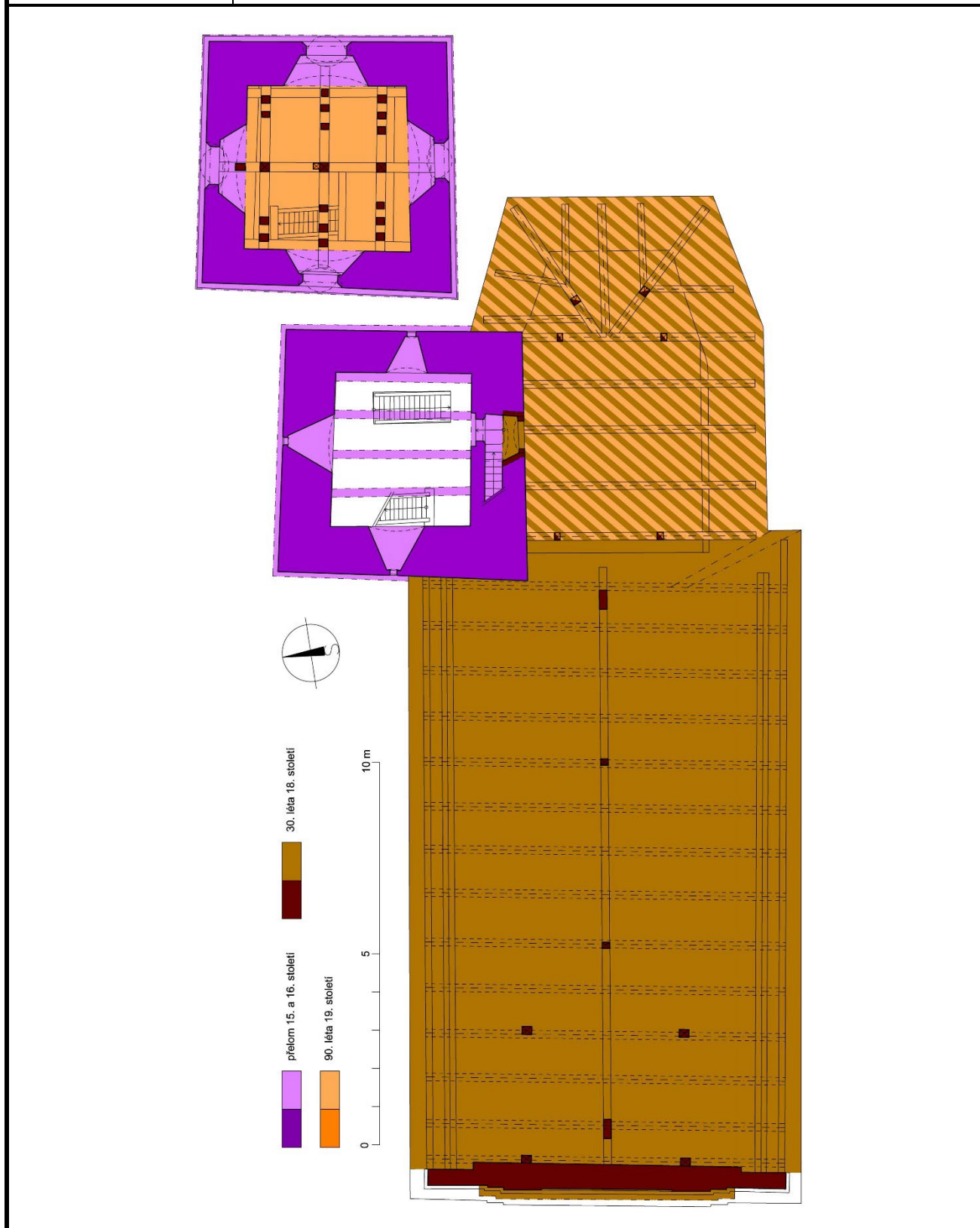
Autor zaměření:	J. Skopec, T. Brož, M. Nový, P. Hasil		Rok:	2010-18
Kresba:	Tomáš Brož	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec	
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.			
Popis:	Půdorys na úrovni vstupu lodi.			

Autor zaměření:	J. Skopec, T. Brož, M. Nový, P. Hasil		Rok:	2010-18
Kresba:	Tomáš Brož	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec	
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.			
Popis:	Půdorys na úrovni okenních otvorů lodi a presbytáře a prvního patra věže.			

Autor zaměření:	J. Skopec, T. Brož, M. Nový, P. Hasil		Rok:	2010-18
Kresba:	Tomáš Brož	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec	
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.			
Popis:	Půdorys na úrovni druhého patra věže a třetího patra věže.			

objednal	NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem	kraj / okres	Ústecký / Louny	nadmořská výška
adresa	skopec.jaroslav@npu.cz	obec	Obora	zeměpisná šířka
telefon		ulice (orientační číslo)		zeměpisná délka
e-mail		číslo popisné		zpracoval
datum odběru	20. 10. 2018	objekt	kostel sv. Kateřiny	datoval
				Kyncl T.

čís.	způsob oprac.	značka	tloušťka cm	délka cm	WK	konstrukce	popis prvku	poznámka	číslo vzorku	dřevina	počet letok. /běl	datum skácení
12					A	krov lodi	V vzpěra zavětrování J středního pole	foto 11	Y3787	jedle	97	1730/31
13					A	krov lodi	8. S krokev	foto 12	Y3788	jedle	74	1730/31
14					A	krov lodi	průvlak na lodí		Y3789	jedle	66	-
15					A	krov lodi	J pásek ležaté stolice 2. plně vazby od Z		Y3790	jedle	99	1730/31
16					A	krov lodi	4. J krokev		Y3791	borovice	82	1892/93
17					A	krov lodi	1. vazný trám od Z		Y3792	borovice	57	1892/93
18					N	krov presbytáře	táhlo v krovu		Y3793	dub	18 / 6	-
19					A	krov presbytáře	sloupek J vzpěradlové zvonové stolice		Y3794	dub	37 / 6	-
20					A	krov presbytáře	V vnitřní vzpěra střední zvonové stolice		Y3795	dub	14 / 4	-
21					A	krov presbytáře	Z stropní trám 2. patra		Y3796	dub	23 / 6	-
22					A	krov presbytáře	překlád vstupu z 2. patra věže do krovu		Y3797	borovice	33	-
23					A	krov presbytáře						
24					A	krov presbytáře						
25					A	krov presbytáře						
Y37obora-kostel/AB						Y3787+88+90				jedle	99	1730
Y37obora-kostel/PI						Y3791+92				borovice	82	1892

je-ce05 x AB 9,05; 8,63; 77,3%; 99; 0,77
bo-ce05 x PI 6,08; 6,88; 70,1%; 82; 0,52

Archivní rešerše – středověk**Dějiny lokality****Dějiny kostela****Prameny a literatura****Archivní rešerše – novověk****Dějiny lokality****Dějiny kostela****Archivní prameny****Literatura**